

Možno zdokonaľovať

pamäť?

Rozhovor s autorom pozoruhodnej monografie z oblasti psychológie **Ivanom Šipošom**

PhDr. Ivan Šipoš, CSc. (na obr.) je dobre známy mnohým poslucháčom Čs. rozhlasu i čitateľom viacerých našich novin. Jeho práca sa však primárne viaže na oblasť psychologického bádania v Ustave experimentálnej psychológie SAV, kde vedie oddelenie všeobecnej psychológie. V ostatnom čase mu vyšli dve monografie o pamäti, na tej druhej, ktorú vydalo SPN, ešte takpovediac neuschla tlačiarenská čerň. Kniha vychádza v edícii Kapitoly zo všeobecnej psychológie a tým je vlastne predurčená predovšetkým poslucháčom vyšších ročníkov odborového štúdia psychológie. Keďže ide o prvú monografiu svojho druhu u nás, vhodná je aj pre pedagógov, neurofyziológov, matematikov s orientáciou na modelovanie psychických funkcií a do istej miery aj pre zainteresovaných laikov. Autora sme sa opýtali:

★ Čo predchádzalo vzniku vašich kníh o pamäti?

– Moja prvá kniha vyšla vo vydavateľstve Veda a mala primárny cieľ informovať o pôvodných experimentálnych výsledkoch získaných na našom pracovisku. Prirodzene, pri takejto práci sa nahromadí množstvo poznatkov z našej i svetovej literatúry, ktoré sa nedajú plne využiť v užšie koncipovanej práci. Najmä tieto poznatky slúžili ako východisko pre monografiu viacmenej učebnicového štýlu. A vznikla hlavne preto, že potreba takejto monografie sa pociťovala už dlhší čas. Treba povedať, že dnes je už ťažko predstaviteľné, aby jednotlivec písal celú učebnicu všeobecnej psychológie, a tak táto práca by v budúcnosti mohla slúžiť ako východisko kapitoly o pamäti. Chcel by som dodať, že jednou zo samozrejmych príčin napísania knihy je aj normálne ľudské pracovné úsilie prispieť niečím tam, kde si človek myslí, že môže prispieť k všeobecnému úsiliu našej spoločnosti. Nazdávam sa, že človek môže byť spokojný vtedy, ak jeho prácu porovnávajú s kvalitnou prácou na ktoromkoľvek úseku nášho života, kde sa vyžaduje zodpovednosť. A preto si nemyslím, že robím niečo dôležitejšie ako povedzme stavbár, geológ, či učiteľ, ktorí všetci odovzdávajú svoje sily v prospech našej spoločnosti.

★ Pamäť je problém, okolo ktorého koluje mnoho vtípor a v ktorom sa koniec-koncov všetci cítime byť tak trochu odborníkmi. Čo nové prinášajú špecifické psychologické prístupy?

– Ako na každom úseku života a vedy aj v tejto oblasti sa za posledné roky získalo množstvo nových poznatkov, formulovali sa nové teórie a hypotézy a vyvinuli sa nové postupy skúmania pamäti. V tomto všetkom je ostatne ťažisko mojej práce. Avšak aj bežný čitateľ môže nájsť také kuriozity, ktoré nás všetkých zaujmú. Napríklad Alexander Veľký poznal podľa mien a tvári svojich 30 tisíc vojakov, sovietsky akademik Joffe vedel naspamäť logaritmické tabuľky a na svetovej výstave v Chicagu r. 1938 A. Afjchin hral 12 hodín naslepo simultánku na 32 šachovniciach. Pritom pohyboval 1000 figúrami na viac ako 2000 poliach.

★ Dal by sa stručne zhrnúť súčasný stav poznania tejto základnej biopsychickej danosti človeka?

– Hľadám najzávažnejší poznatok je odlišenie tzv. krátkodobej a dlhodobej pamäti. Súčasné prístupy odhalili súvislosť pamäti s inými psychickými funkciami, s rozhodovaním a najmä so zmyslom ľudskej činnosti. Osobitne cenné sú v tomto rámci najmä výsledky sovietskej psychológie pamäti. Musím však dodať, že i keď pamäť patrí k tým bazálnym problémom života a vedy, ktoré sú nám všetkým blízke, jej podstatu stále ešte nevieme presne vymedziť. I z knihy vidno, že veľké množstvo poznatkov neumožňuje ešte jednoznačné závery pokiaľ ide o samotnú podstatu a mechanizmy ľudskej pamäti. Veľmi málo sú napríklad známe otázky tzv. pohybo-

vej pamäti u športovcov, osobitnú oblasť tvorí pamäť pre slová, ktorá je v celom živočíšnom svete vlastná jedine človeku. V ľudskom poznaní je však typické, že práve tie najzákladnejšie otázky a problémy prinášajú najväčšie nevyjasnenosti a ťažkosti. Človek je stále ešte zložitejší ako najkomplikovanejší stroj, i keď niekedy, žiaľ, práve pred strojom máme úctu, kým človek nám pripadá jednoduchý a prirodzený. Pokiaľ ide o samotné poznanie, čaká nás ešte dlhá cesta. Konečne, objasnenie zložitých otázok zapamätávania, zabúdania i učenia nemôže vyriešiť len psychológia.

★ Nie je táto vaša odpoveď vlastne únikom od zodpovednosti psychológie za úsilie o zdokonaľovanie človeka v tejto oblasti?

– Z hľadiska dialektického materializmu je zrejmé, že základ pamäti musí byť v zložitých neurofyziologických a biochemických procesoch. Preto pochopiteľne nie je možné bez týchto vied posunúť poznanie a vyriešiť všetky zložité otázky, ktoré nás v súvislosti s pamäťou trápia. A potom ďalej je tu problém pamäti počítačov, pri vytváraní umelej inteligencie i pamäti ako všeobecnej vlastnosti živej hmoty. Tiež preto je naša kniha len kamienok do mozaiky, ktorá predstavuje komplexný obraz pamäti. Iba v hůževnatom a predovšetkým spoločnom úsilí najrozmanitejších oblastí vedy možno hľadať spôsob, ako dospieť k cieľu.

★ Všetci máme s pamäťou občas problémy, zabúdame potrebné veci, ujdú nám termíny, uvádzame si uzlík a potom nevieme prečo. Pomôže nám vaša kniha v týchto bežných ľudských trápeniach?

– Zámer knihy nie je primárne v tomto, no i tak čitateľ, ktorý si na svoju pamäť občas poťažuje, môže v knihe nájsť poučenie, ako si pamäť organizovať, ako využívať rozličné „finty“ tzv. mnemotechniky a najmä ako využívať výrazný moment logických nadväzností, systematických poznatkov, aktívnych záujmov a iných pomôcok.

★ Môže teda človek zväčšiť kapacitu svojej pamäti aj inak, než že deleguje časť informácií svojmu diáru?

– Všetci by sme tomu mali veriť.

★ Ďakujem za rozhovor.

Zaznamenal dr. J. Müllner

stavu životnej úrovne

menej ľudí. Nápravu treba hľadať už v materských školách, najmä v širšom využívaní škôl v prírode, prázdninových rekreácií a podobne.

Výskum priniesol niektoré veľmi zaujímavé výsledky, ktoré svedčia o tom, že obyvatelia zne-